

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ *

Турін, 12 жовтня 1961 року

European Treaty Series/35

* Офіційний переклад

Уряди, які підписали цю Хартію, будучи членами Ради Європи,

враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу шляхом, зокрема, захисту та подальшого здійснення прав і основних свобод людини,

беручи до уваги, що в Європейській конвенції про захист прав і основних свобод людини, яка була підписана в Римі 4 листопада 1950 року, та Протоколі до неї, який був підписаний у Парижі 20 березня 1952 року, держави-члени Ради Європи домовилися забезпечити своєму населенню громадянські та політичні права і свободи, визначені в цих документах,

враховуючи, що здійснення соціальних прав повинно бути забезпечене без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, віросповідання, політичних переконань, національної належності чи соціального походження,

сповнені рішучості спільно зробити все можливе для підвищення життєвого рівня та поліпшення соціальної забезпеченості як міського, так і сільського населення шляхом використання відповідних установ і здійснення відповідних заходів,

погодилися про таке:

ЧАСТИНА I

Договірні Сторони ставлять за мету своєї політики, до здійснення якої вони прагнутимуть усіма відповідними засобами як національного, так і міжнародного характеру, досягнення умов, за яких можуть ефективно здійснюватися такі права та принципи:

1. Кожна людина повинна мати можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає.

2. Всі працівники мають право на справедливі умови праці.
3. Всі працівники мають право на безпечні та здорові умови праці.
4. Всі працівники мають право на справедливу винагороду, яка забезпечує достатній життєвий рівень для них самих та для їхніх сімей.
5. Всі працівники та роботодавці мають право на свободу об'єднання у національні або міжнародні організації для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.
6. Всі працівники та роботодавці мають право на укладання колективних договорів.
7. Діти та підлітки мають право на особливий захист від фізичних та моральних ризиків, на які вони наражаються.
8. Працюючі жінки у випадку материнства та інші працюючі жінки у відповідних випадках мають право на особливий захист за місцем їхньої роботи.
9. Кожна людина має право на належні умови професійної орієнтації, які допомагають їй вибрати професію згідно із своїми особистими здібностями та інтересами.
10. Кожна людина має право на належні умови професійної підготовки.
11. Кожна людина має право користуватися будь-якими заходами, що дозволяють їй досягти найкращого стану здоров'я.
12. Всі працівники та їхні утриманці мають право на соціальне забезпечення.

13. Кожна малозабезпечена людина має право на соціальну та медичну допомогу.
14. Кожна людина має право користуватися соціальними службами.
15. Інваліди мають право на професійне навчання, перекваліфікацію та соціальну реабілітацію незалежно від причин і характеру їхньої інвалідності.
16. Сім'я як головний осередок суспільства має право на відповідний соціальний, правовий та економічний захист, який забезпечує її всебічний розвиток.
17. Матері та діти, незалежно від сімейного стану і родинних відносин, мають право на відповідний соціальний та економічний захист.
18. Громадяни будь-якої із Договірних Сторін мають право займатися будь-якою прибутковою діяльністю на території будь-якої іншої Договірної Сторони на засадах рівності з громадянами останньої з урахуванням обмежень, які запроваджуються на підставі безперечних економічних або соціальних причин.
19. Трудящі-мігранти, які є громадянами будь-якої Договірної Сторони, і члени їхніх сімей мають право на захист і допомогу на території будь-якої іншої Договірної Сторони.

ЧАСТИНА II

Договірні Сторони зобов'язуються, як це передбачено в частині III, вважати для себе обов'язковими зобов'язання, визначені в нижченаведених статтях і пунктах.

Стаття 1 Право на працю

З метою забезпечення ефективного здійснення права на працю Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Вважати однією із своїх найголовніших цілей і одним із своїх найголовніших обов'язків досягнення і підтримання якомога високого і стабільного рівня зайнятості, маючи на меті досягнення повної зайнятості.

2. Ефективно захищати право працівника заробляти собі на життя працюю, яку він вільно обирає.

3. Створювати безкоштовні служби працевлаштування для всіх працівників або забезпечувати їх функціонування.

4. Забезпечувати належну професійну орієнтацію, підготовку та перекваліфікацію або сприяти їм.

Стаття 2

Право на справедливі умови праці

З метою забезпечення ефективного здійснення права на справедливі умови праці Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Встановити розумну тривалість щоденної та щотижневої роботи і поступово скорочувати робочий тиждень з урахуванням підвищення продуктивності праці та інших відповідних факторів.

2. Встановити оплачувані святкові дні.

3. Встановити щорічну оплачувану відпустку тривалістю не менше двох тижнів.

4. Встановити додаткові оплачувані відпустки або скорочену тривалість робочого часу для працівників, зайнятих на роботах, де умови праці визнані небезпечними або шкідливими.

5. Забезпечити щотижневий відпочинок, який по можливості збігається із днем, що за традиціями або звичаями відповідної країни чи регіону визнається днем відпочинку.

Стаття 3

Право на безпечні та здорові умови праці

З метою забезпечення ефективного здійснення права на безпечні та здорові умови праці Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Прийняти правила з техніки безпеки та гігієни праці.
2. Забезпечити виконання таких правил шляхом нагляду за дотриманням їхніх вимог.
3. Проводити консультації, за необхідністю, з організаціями роботодавців та працівників щодо заходів, спрямованих на поліпшення техніки безпеки та гігієни на виробництві.

Стаття 4

Право на справедливую винагороду

З метою забезпечення ефективного здійснення права на справедливую винагороду Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Визнати право працівників на таку винагороду, яка забезпечує їм і їхнім сім'ям достатній життєвий рівень.
2. Визнати право працівників на підвищену ставку винагороди за роботу в надурочний час з урахуванням винятків, передбачених для окремих випадків.
3. Визнати право працюючих чоловіків і жінок на рівну винагороду за працю рівної цінності.
4. Визнати право усіх працівників на розумний строк попередження про звільнення з роботи.

5. Здійснювати відрахування із заробітної плати тільки на умовах і в розмірах, передбачених національними законами або правилами чи встановлених колективними договорами або арбітражними рішеннями.

Здійснення цих прав досягається шляхом вільного укладання колективних договорів, запровадження законних систем нарахування заробітної плати або вжиття інших заходів, що відповідають національним умовам.

Стаття 5

Право на створення організацій

З метою забезпечення здійснення або сприяння здійсненню свободи працівників і роботодавців створювати місцеві, національні або міжнародні організації для захисту своїх економічних і соціальних інтересів та вступати в такі організації Договірні Сторони зобов'язуються, що національне законодавство не буде ніяким чином обмежувати цю свободу або використовуватися для її обмеження. Обсяг застосування гарантій, передбачених цією статтею, до поліції визначається національними законами або правилами. Порядок застосування цих гарантій до осіб, що входять до складу збройних сил, і обсяг їх застосування до осіб цієї категорії також визначаються національними законами або правилами.

Стаття 6

Право на укладання колективних договорів

З метою забезпечення ефективного здійснення права на укладання колективних договорів Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Сприяти проведенню спільних консультацій між працівниками та роботодавцями.

2. Сприяти, коли це необхідно і доцільно, створенню механізму переговорів на добровільній основі між роботодавцями або організаціями роботодавців та організаціями працівників з метою регулювання умов праці за допомогою колективних договорів.

3. Сприяти створенню та використанню належного механізму примирення та добровільного арбітражу для врегулювання трудових спорів.

А також визнають:

4. Право працівників і роботодавців на колективні дії у випадках розбіжності інтересів, включаючи право на страйки, з урахуванням зобов'язань, які можуть впливати з раніше укладених колективних договорів.

Стаття 7

Право дітей та підлітків на захист

З метою забезпечення ефективного здійснення права дітей та підлітків на захист Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Встановити, що мінімальний вік прийняття на роботу становить 15 років, за винятком дітей, які приймаються для виконання робіт, визнаних легкими роботами, що не завдають шкоди здоров'ю дітей, їхній моральності або освіті.

2. Підвищити мінімальний вік прийняття на роботу, де умови праці визнано небезпечними або шкідливими.

3. Заборонити застосування праці осіб, які ще здобувають обов'язкову освіту, на роботах, що можуть порушити процес їхнього повного навчання.

4. Обмежити тривалість робочого часу для осіб молодше 16 років відповідно до потреб їхнього розвитку, і особливо потреб у професійній підготовці.

5. Визнати право молодих працівників і учнів на виробництві на справедливую заробітну плату або іншу відповідну допомогу.

6. Встановити, що час, витрачений підлітками за згодою роботодавця на професійну підготовку в нормовані робочі години, зараховується як робочий час.

7. Встановити, що працюючі особи молодше 18 років мають право на щорічну оплачувану відпустку тривалістю не менше трьох тижнів.

8. Заборонити застосування праці осіб молодше 18 років на роботах у нічний час, за винятком деяких робіт, визначених національними законами чи правилами.

9. Передбачити, що особи молодше 18 років, праця яких застосовується на роботах, визначених національними законами чи правилами, підлягають регулярному медичному оглядові.

10. Забезпечити особливий захист дітей та підлітків від фізичних і моральних ризиків, на які вони наражаються, і зокрема від тих ризиків, що безпосередньо або опосередковано впливають з виконуваної ними роботи.

Стаття 8

Право працюючих жінок на захист

З метою забезпечення ефективного здійснення права працюючих жінок на захист Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Забезпечити жінкам відпустку на період до і після пологів загальною тривалістю не менше 12 тижнів або з оплатою такої відпустки, або з виплатою достатньої допомоги по соціальному забезпеченню, або з наданням допомоги за рахунок державних коштів.

2. Вважати незаконним, якщо роботодавець надсилає жінці попередження про звільнення з роботи під час її перебування у відпустці по вагітності та родах або якщо він робить попередження про звільнення у такий час, що воно набирає чинності в період її знаходження у такий відпустці.

3. Забезпечити матерям, що мають грудних дітей, перерви, тривалість яких достатня для годування дитини.

4. a) Регламентувати залучення жінок до робіт у нічний час у промисловості.
- b) Заборонити застосування праці жінок на підземних гірних роботах і відповідно на всіх інших роботах, які протипоказані жінкам у зв'язку із небезпечними, шкідливими або важкими умовами праці.

Стаття 9

Право на професійну орієнтацію

З метою забезпечення ефективного здійснення права на професійну орієнтацію Договірні Сторони зобов'язуються, у разі необхідності, створити службу або сприяти діяльності служби, яка допомагатиме всім особам, включаючи інвалідів, у вирішенні проблем, пов'язаних із вибором професії та набуттям професійних навичок, з належним урахуванням здібностей кожної особи та потреби в них на ринку праці; така допомога повинна надаватись безкоштовно як підліткам, включаючи школярів, так і повнолітнім особам.

Стаття 10

Право на професійну підготовку

З метою забезпечення ефективного здійснення права на професійну підготовку Договірні Сторони зобов'язуються:

1. У разі необхідності, консультуючись з організаціями роботодавців і працівників, започаткувати професійно-технічну підготовку або сприяти професійно-технічній підготовці всіх осіб, включаючи інвалідів, а також створити умови для доступу до вищої технічної та університетської освіти на основі виключно особистих здібностей.

2. Започаткувати систему виробничого навчання та інші регулярні програми професійної підготовки підлітків - хлопців та дівчат - з їхніх різних професій або сприяти функціонуванню такої системи.

3. Започаткувати або заохочувати, у разі необхідності:

- a) належні та легкодоступні програми професійної підготовки повнолітніх працівників;
- b) спеціальні програми перепідготовки повнолітніх працівників, необхідність в яких виникає внаслідок технічного прогресу або нових тенденцій на ринку праці.

4. Заохочувати повне використання існуючих програм шляхом вжиття таких відповідних заходів, як:

- a) зменшення або скасування будь-яких внесків або зборів;
- b) надання у відповідних випадках грошової допомоги;
- c) зарахування до нормованих робочих годин часу, витраченого працівником, на вимогу його роботодавця, на додаткову професійну підготовку без відриву від виробництва;
- d) забезпечення шляхом відповідного контролю після консультацій з організаціями роботодавців і працівників ефективності виробничого навчання та інших програм професійної підготовки молодих працівників і у цілому належного захисту молодих працівників.

Стаття 11

Право на охорону здоров'я

З метою забезпечення ефективного здійснення права на охорону здоров'я Договірні Сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для того, щоб, крім іншого:

1. Усунути, у міру можливості, причини слабого здоров'я.

2. Забезпечити діяльність консультативно-просвітницьких служб, які сприяли б поліпшенню здоров'я і підвищенню особистої відповідальності за стан здоров'я.

3. Запобігати, у міру можливості, епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням.

Стаття 12

Право на соціальне забезпечення

З метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальне забезпечення Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування.

2. Підтримувати систему соціального забезпечення на такому задовільному рівні, який принаймні необхідний для ратифікації Конвенції про мінімальні норми соціального забезпечення (МОП, No 102).

3. Докладати зусилля для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень.

4. Вживати заходів шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб і відповідно до умов, визначених у таких угодах, для забезпечення:

- a) рівності між їхніми власними громадянами та громадянами інших Договірних Сторін у тому, що стосується прав на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від пересування соціально захищених осіб по територіях Договірних Сторін;
- b) надання, здійснення та поновлення прав на соціальне забезпечення такими засобами, як

сумарний залік періодів страхування або роботи, що були здійснені за законодавством кожної з Договірних Сторін.

Стаття 13

Право на соціальну та медичну допомогу

З метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальну та медичну допомогу Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Забезпечити, щоб будь-якій малозабезпеченій особі яка неспроможна отримати достатніх коштів або завдяки своїм власним зусиллям, або з інших джерел, зокрема за рахунок допомоги по соціальному забезпеченню, надавалась належна допомога, а у випадку захворювання забезпечувався догляд, якого вимагає стан її здоров'я.

2. Забезпечити, щоб політичні або соціальні права осіб, які отримують таку допомогу, на цій підставі не обмежувалися.

3. Передбачити, що кожна людина може отримувати у відповідних державних чи приватних службах такі поради та персональну допомогу, які можуть бути необхідні для запобігання виникненню особистого або сімейного нужденного становища, для його подолання чи полегшення.

4. Застосовувати положення пунктів 1, 2 і 3 цієї статті на засадах рівності між своїми громадянами та громадянами інших Договірних Сторін, що на законних підставах перебувають на їхній території, відповідно до своїх зобов'язань за Європейською конвенцією про соціальну та медичну допомогу, яка була підписана в Парижі 11 грудня 1953 року.

Стаття 14

Право на користування соціальними службами

З метою забезпечення ефективного здійснення права на користування соціальними службами Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які, завдяки використанню методів соціальної роботи, сприяли б підвищенню добробуту і розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища.

2. Заохочувати окремих осіб і добровільні чи інші організації до участі у створенні та функціонуванні таких служб.

Стаття 15

Право осіб з фізичними або розумовими вадами на професійне навчання, перекваліфікацію та соціальну реадaptaцію

З метою забезпечення ефективного здійснення права осіб з фізичними або розумовими вадами на професійне навчання, перекваліфікацію та соціальну реадaptaцію Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Вживати належних заходів для забезпечення програм професійного навчання, в тому числі, у разі необхідності, для функціонування державних або приватних спеціалізованих учбових закладів.

2. Вживати для працевлаштування інвалідів належних заходів, таких, як створення спеціалізованих служб працевлаштування, забезпечення особливих умов праці та заохочення роботодавців до прийняття на роботу інвалідів.

Стаття 16

Право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист

З метою забезпечення умов, необхідних для всебічного розвитку сім'ї, яка є головним осередком

суспільства, Договірні Сторони зобов'язуються сприяти економічному, правовому та соціальному захисту сімейного життя такими засобами, як соціальна допомога та допомога сім'ям з дітьми, фіскальні заходи, надання сім'ям житла, допомога молодим та інші відповідні засоби.

Стаття 17

Право матерів і дітей на соціальний та економічний захист

З метою забезпечення ефективного здійснення права матерів і дітей на соціальний та економічний захист Договірні Сторони вживатимуть всіх відповідних і необхідних для досягнення такої цілі заходів, включаючи створення відповідних установ чи служб або підтримання їхньої діяльності.

Стаття 18

Право займатися прибутковою діяльністю на території інших Договірних Сторін

З метою забезпечення ефективного здійснення права займатися прибутковою діяльністю на території будь-якої іншої Договірної Сторони, Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Сприятливо застосовувати чинні правила.

2. Спростити існуючі формальності та зменшити або скасувати державне мито й інші збори, які сплачуються іноземними робітниками або їхніми роботодавцями.

3. Лібералізувати в односторонньому порядку або колективно правила, які регулюють працю іноземних робітників.

А також визнають:

4. Право своїх громадян залишати свою країну для того, щоб займатися прибутковою діяльністю на території інших Договірних Сторін.

Стаття 19

Право трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу

З метою забезпечення ефективного здійснення права трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу на території будь-якої іншої Договірної Сторони, Договірні Сторони зобов'язуються:

1. Підтримувати або забезпечувати функціонування відповідних і безкоштовних служб, які надавали б таким робітникам допомогу, зокрема в одержанні точної інформації, а також вживати в межах національних законів і правил всіх відповідних заходів для запобігання дезінформації щодо еміграції та імміграції.

2. Вживати в межах своєї юрисдикції відповідних заходів для сприяння від'їзду, перебуванню та прийому таких робітників і членів їхніх сімей, а також забезпечувати в межах своєї юрисдикції під час їхнього перебування відповідні санітарні та медичні послуги і належні гігієнічні умови.

3. Сприяти, у разі необхідності, співробітництву між державними і приватними соціальними службами в країнах еміграції та імміграції.

4. Забезпечувати таким робітникам, коли вони перебувають на їхній території на законних підставах, якщо такі питання регулюються законами або правилами чи підлягають контролю з боку адміністративних властей, режим не менш сприятливий, ніж режим, який надається їхнім власним громадянам у тому, що стосується таких питань:

- a) винагорода та інші умови прийняття на роботу і праці;
- b) членство у профспілках та користування пільгами колективних договорів;
- c) житло.

5. Забезпечувати таким робітникам, коли вони перебувають на їхній території на законних підставах, режим не менш сприятливий, ніж режим, який надається їхнім власним громадянам у тому, що стосується податків, зборів чи внесків, які пов'язані із роботою і які стягуються щодо працюючих осіб.

6. Сприяти у міру можливості об'єднанню сім'ї іноземного робітника, який має дозвіл перебувати на відповідній території.

7. Забезпечувати таким робітникам, коли вони перебувають на їхній території на законних підставах, режим не менш сприятливий, ніж режим, який надається їхнім власним громадянам у тому, що стосується судочинства з питань, згаданих у цій статті.

8. Забезпечити, щоб такі робітники, коли вони мешкають на їхній території на законних підставах, не висилалися, якщо вони не загрожують національній безпеці або не зашкоджують державним інтересам чи моральності.

9. Дозволяти переказувати в обсягах, передбачених законом, такі частини доходів і збережень трудящих-мігрантів, які останні можуть забажати.

10. Поширити захист і допомогу, передбачені у цій статті, на трудящих-мігрантів, що займаються самостійною підприємницькою діяльністю, в такому обсязі, в якому зазначені положення можуть застосовуватися.

ЧАСТИНА III

Стаття 20 Зобов'язання

1. Кожна Договірна Сторона зобов'язується:
 - а) вважати частину I цієї Хартії декларацією цілей, до здійснення яких вона прагнутиме

усіма відповідними засобами, які зазначені у вступному пункті частини I;

- b) вважати для себе обов'язковими принаймні п'ять із наступних статей частини II цієї Хартії, а саме: статті 1, 5, 6, 12, 13, 16 і 19;
- c) на додаток до статей, визначених нею згідно з попереднім підпунктом, вважати для себе обов'язковими таку кількість статей або позначених цифрами пунктів частини II Хартії, яку вона може визначити на свій розсуд, при тому розумінні, що загальна кількість статей або позначених цифрами пунктів, які вона вважає для себе обов'язковими, становить не менше 10 статей або 45 позначених цифрами пунктів.

2. Рішення щодо статей або пунктів, визначених згідно з підпунктами b і c пункту 1 цієї статті, повідомляється Генеральному секретарю Ради Європи під час здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про затвердження відповідної Договірної Сторони.

3. Будь-яка Договірна Сторона в подальшому в будь-який час у повідомленні на ім'я Генерального секретаря може заявити про те, що вона вважає для себе обов'язковими будь-які статті або позначені цифрами пункти частини II Хартії, які вона ще не прийняла згідно з пунктом 1 цієї статті. Такі взяті в подальшому зобов'язання вважаються складовою частиною ратифікації або затвердження і набирають такої ж чинності на тридцятий день від дати отримання відповідного повідомлення.

4. Генеральний секретар повідомляє всі уряди, що підписали цю Хартію, і Генерального директора Міжнародного бюро праці про будь-які повідомлення, які він отримує згідно із цією частиною Хартії.

5. Кожна Договірна Сторона забезпечує функціонування системи інспекції праці відповідно до національних умов.

ЧАСТИНА IV

Стаття 21

Доповіді про прийняті положення

Договірні Сторони кожні два роки у формі, яка визначається Комітетом міністрів, надсилають Генеральному секретарю Ради Європи доповідь про застосування прийнятих ними положень частини II Хартії.

Стаття 22

Доповіді про неприйняті положення

Договірні Сторони надсилають Генеральному секретарю через відповідні проміжки часу на прохання Комітету міністрів доповіді про положення частини II Хартії, які вони не прийняли під час ратифікації або затвердження чи у подальших повідомленнях. Комітет міністрів періодично визначає, про які положення і в якій формі такі доповіді мають бути надіслані.

Стаття 23

Перепроведження копій доповідей

1. Кожна Договірна Сторона надсилає копії своїх доповідей, зазначених в статтях 21 і 22, тим своїм національним організаціям, що є членами міжнародних організацій роботодавців і профспілок, яким пропонується згідно з пунктом 2 статті 27 бути представленими на засіданнях Підкомітету Урядового соціального комітету.

2. Договірні Сторони надсилають Генеральному секретарю на прохання цих національних організацій будь-які коментарі, одержані від них щодо зазначених доповідей.

Стаття 24

Розгляд доповідей

Доповіді, надіслані Генеральному секретарю згідно із статтями 21 і 22, розглядаються Комітетом експертів, якому

також подаються будь-які коментарі, що були надіслані Генеральному секретарю відповідно до пункту 2 статті 23.

Стаття 25

Комітет експертів

1. До складу Комітету експертів входить не більше семи членів, що призначаються Комітетом міністрів із списку висунутих Договірними Сторонами незалежних експертів, які відзначаються найвищою сумлінністю і мають визнаний авторитет у галузі міжнародних соціальних питань.

2. Члени Комітету призначаються на шість років і можуть бути призначені на новий строк. Однак при першому призначенні членів Комітету строк повноважень двох членів, закінчується в кінці чотирирічного періоду.

3. Члени Комітету, повноваження яких мають закінчитися в кінці першого чотирирічного періоду, визначаються Комітетом міністрів за жеребом одразу ж після першого призначення.

4. Член Комітету експертів, призначений для заміщення члена, строк повноважень якого не минув, обіймає посаду протягом решти частини строку повноважень свого попередника.

Стаття 26

Участь Міжнародної організації праці

Міжнародній організації праці пропонується призначити представника для участі в роботі Комітету експертів із правом дорадчого голосу.

Стаття 27

Підкомітет Урядового соціального комітету

1. Доповіді Договірних Сторін і висновки Комітету експертів подаються на розгляд Підкомітету Урядового соціального комітету Ради Європи.

2. До складу Підкомітету входить по одному представнику від кожної Договірної Сторони. Він пропонує не більше ніж двом міжнародним організаціям роботодавців і не більше ніж двом міжнародним організаціям профспілок, які він може визначити, бути представленими на його засіданнях наглядачами із правом дорадчого голосу. Крім того, він може консультиватися не більше ніж з двома представниками міжнародних неурядових організацій, які мають консультативний статус при Раді Європи, з питань, що безпосередньо належать до сфери компетенції цих організацій, таких, наприклад, як соціальне забезпечення та економічний і соціальний захист сім'ї.

3. Підкомітет надсилає Комітету міністрів доповідь, яка містить його висновки, і додає до неї доповідь Комітету експертів.

Стаття 28

Консультативна асамблея

Генеральний секретар Ради Європи надсилає висновки Комітету експертів Консультативній асамблеї, яка повідомляє Комітет міністрів про свої міркування щодо цих висновків.

Стаття 29

Комітет міністрів

Комітет міністрів більшістю у дві третини голосів членів, які мають право засідати в Комітеті, може з урахуванням доповіді Підкомітету і після консультацій з Консультативною асамблеєю виносити кожній Договірній Стороні будь-які необхідні рекомендації.

ЧАСТИНА V

Стаття 30

Відступи від зобов'язань під час війни або надзвичайного стану в державі

1. Під час війни або іншого надзвичайного стану в державі, який загрожує життю нації, будь-яка Договірна

Сторона може вжити заходів, які не відповідають її зобов'язанням за цією Хартією, виключно в тих межах, які зумовлені гостротою становища, якщо такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням за міжнародним правом.

2. Будь-яка Договірна Сторона, яка використовує це право відступу від своїх зобов'язань, у розумні строки повною мірою інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і про причини їхнього вжиття. Вона також інформує Генерального секретаря про те, коли такі заходи були припинені і з якого часу положення Хартії, які вона прийняла, знову повністю виконуються.

3. Генеральний секретар в свою чергу інформує інші Договірні Сторони і Генерального директора Міжнародного бюро праці про всі повідомлення, які він отримав згідно з пунктом 2 цієї статті.

Стаття 31 **Обмеження**

1. Ефективне втілення в життя прав і принципів, зазначених у частині I, та їхнє ефективне здійснення відповідно до частини II не підлягають жодним обмеженням, за винятком тих, які передбачені цими частинами і тих які встановлені законом і необхідні в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших людей або для захисту державних інтересів, національної безпеки, здоров'я людей чи моралі.

2. Обмеження, які дозволяються цією Хартією щодо зазначених в ній прав і зобов'язань, застосовуються тільки з метою, з якою вони передбачені.

Стаття 32 **Хартія і внутрішньодержавне** **право чи міжнародні угоди**

Положення цієї Хартії не зашкоджують положенням внутрішньодержавного права чи будь-яких двосторонніх або багатосторонніх договорів, конвенцій чи угод, які вже

набрали або можуть набрати чинності і за якими захищеним особам може надаватися більш сприятливий режим.

Стаття 33

Виконання за допомогою колективних договорів

1. Якщо в державах-членах застосування положень пунктів 1, 2, 3, 4, і 5 статті 2, пунктів 4, 6, і 7 статті 7 і пунктів 1, 2, 3 і 4 статті 10 частини II цієї Хартії, як правило, регулюється договорами між роботодавцями чи організаціями роботодавців і організаціями працівників або, як правило, здійснюється не законодавчим, а іншим шляхом, Договірні Сторони можуть брати на себе зобов'язання за цими пунктами, які вважаються виконуваними, якщо положення цих пунктів застосовуються такими договорами або іншими засобами до переважної більшості відповідних працівників.

2. Якщо в державах-членах застосування цих положень, як правило, регулюється законодавством, Договірні Сторони також можуть брати на себе відповідні зобов'язання, які вважаються виконуваними, якщо ці положення застосовуються законодавством до переважної більшості відповідних працівників.

Стаття 34

Територіальне застосування

1. Дія цієї Хартії поширюється на територію метрополії кожної Договірної Сторони. Кожний уряд, який підписав цю Хартію, під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про затвердження може визначити у заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи, територію, яка для цілей цієї статті розглядатиметься як територія його метрополії.

2. Будь-яка Договірна Сторона під час ратифікації чи затвердження Хартії або в будь-який інший час після цього може заявити у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи про поширення дії Хартії цілком або частково на визначену в цій заяві територію (території), яка

не входить до складу метрополії і за міжнародні відносини якої вона відповідає або несе міжнародну відповідальність. В такій заяві Договірна Сторона зазначає статті або пункти частини II Хартії, які вона визнає обов'язковими стосовно до територій, названих у заяві.

3. Дія Хартії поширюється на територію (території), зазначену у вищезгаданій заяві, на тридцятий день від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

4. Будь-яка Договірна Сторона в подальшому в будь-який час може заявити у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи про те, що стосовно до однієї чи більше з тих територій, на які дію Хартії було поширено згідно з пунктом 2 цієї статті, вона визнає обов'язковими будь-які статті або будь-які позначені цифрами пункти, які вона ще не прийняла стосовно до цієї території або цих територій. Такі взяті в подальшому зобов'язання вважаються складовою частиною первісної заяви щодо відповідної території і набирають такої ж чинності на тридцятий день від дати отримання відповідного повідомлення.

5. Генеральний секретар повідомляє інші уряди, які підписали цю Хартію, і Генерального директора Міжнародного бюро праці про будь-які повідомлення, які йому надійшли згідно з цією статтею.

Стаття 35

Підписання, ратифікація і набрання чинності

1. Цю Хартію відкрито для підписання членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації або затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Хартія набирає чинності на тридцятий день від дати здачі на зберігання п'ятої ратифікаційної грамоти або п'ятого документа про затвердження.

3. Для будь-якого уряду, який підписав цю Хартію і який ратифікуватиме її після набрання нею чинності, Хартія набирає чинності на тридцятий день від дати здачі на зберігання його ратифікаційної грамоти або документа про затвердження.

4. Генеральний секретар повідомляє всіх членів Ради Європи і Генерального директора Міжнародного бюро праці про набрання Хартією чинності, про Договірні Сторони, які ратифікували або затвердили її, і про задачу на зберігання в подальшому будь-яких ратифікаційних грамот або документів про затвердження.

Стаття 36 **Поправки**

Поправки до цієї Хартії можуть пропонуватися будь-яким членом Ради Європи у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи. Генеральний секретар перепроваджує іншим членам Ради Європи всі таким чином запропоновані поправки, які потім розглядаються Комітетом міністрів і подаються Консультативній асамблеї для висновку. Будь-які поправки, схвалені Комітетом міністрів, набирають чинності на тридцятий день після того, як всі Договірні Сторони проінформують Генерального секретаря про їх прийняття. Генеральний секретар повідомляє всіх членів Ради Європи і Генерального директора Міжнародного бюро праці про набрання чинності такими поправками.

Стаття 37 **Денонсація**

1. Будь-яка Договірна Сторона може денонсувати цю Хартію тільки після закінчення п'ятирічного періоду від дати, на яку Хартія набрала для неї чинності, або після закінчення будь-якого наступного дворічного періоду і у кожному випадку через шість місяців від дати повідомлення Генерального секретаря Ради Європи у письмовій формі про свій намір денонсувати Хартію. Генеральний секретар надсилає відповідну інформацію іншим Сторонам і Генеральному директору Міжнародного бюро праці. Така

денонсація не зашкоджує чинності Хартії для інших Договірних Сторін, якщо їх кількість на протязі всього часу становить не менше п'яти Сторін.

2. Будь-яка Договірна Сторона може відповідно до положень попереднього пункту денонсувати будь-яку прийняту нею статтю або будь-який прийнятий нею пункт частини II Хартії, якщо кількість статей або пунктів, які ця Договірна Сторона визнала обов'язковими для себе, становить не менше 10 статей або 45 пунктів і якщо ці статті або пункти включають статті, визначені Договірною Стороною з числа тих, що конкретно вказані в підпункті b пункту 1 статті 20.

3. Будь-яка Договірна Сторона на умовах, зазначених у пункті 1 цієї статті, може денонсувати цю Хартію або будь-яку статтю чи пункт частини II Хартії стосовно до будь-якої території, на яку дія Хартії поширюється відповідно до заяви, зробленої згідно з пунктом 2 статті 34.

Стаття 38

Додаток

Додаток до цієї Хартії становить складову частину Хартії.

На посвідчення чого нижчепідписані належним чином на те уповноважені представники підписали цю Хартію.

Вчинено в Туріні вісімнадцятого дня жовтня місяця 1961 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти мають однакову силу, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар надсилає засвідчені копії цієї Хартії кожній державі, яка її підписала.

ДОДАТОК ДО СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ

Сфера застосування Соціальної хартії за змістом виразу "захищені особи"

1. Без шкоди для пункту 4 статті 12 і пункту 4 статті 13 особи, що охоплюються статтями 1-17, включають тільки тих іноземців - громадян інших Договірних Сторін, які на законних підставах мешкають або працюють на території відповідної Договірної Сторони, при тому розумінні, що ці статті повинні тлумачитися в контексті положень статей 18 і 19.

Таке тлумачення не перешкоджає поширенню будь-якою Договірною Стороною аналогічних пільг на інших осіб.

2. Кожна Договірна Сторона надасть біженцям, визначення яких наводиться у Конвенції про статус біженців, підписаній у Женеві 28 липня 1951 року, і які на законних підставах перебувають на її території, якомога сприятливіший режим і у будь-якому випадку не менш сприятливий, ніж режим, передбачений зобов'язаннями Договірної Сторони за цією Конвенцією і будь-якими іншими існуючими міжнародними документами, які можуть застосовуватися до таких біженців.

ЧАСТИНА I, пункт 18, і ЧАСТИНА II, стаття 18, пункт 1

Встановлюється, що положення цих пунктів не стосуються питання в'їзду на території Договірних Сторін і не зашкоджують положенням Європейської конвенції про поселення, підписаної в Парижі 13 грудня 1955 року.

ЧАСТИНА II

Стаття 1, пункт 2

Цей пункт не тлумачиться як такий, що забороняє або дозволяє будь-які положення чи будь-яку практику стосовно гарантій збереження прав профспілок.

Стаття 4, пункт 4

Встановлюється, що цей пункт не забороняє негайного звільнення у випадку скоєння будь-якого серйозного порушення.

Стаття 4, пункт 5

Встановлюється, що Договірна Сторона може взяти на себе зобов'язання за цим пунктом, якщо відрахування із заробітної плати переважної більшості працівників забороняються або законом, або колективними договорами, або арбітражними рішеннями, за винятком осіб, таким чином не охоплених.

Стаття 6, пункт 4

Встановлюється, що кожна Договірна Сторона, у тому, що її стосується, може регулювати законодавчим шляхом здійснення права на страйк, при тому розумінні, що будь-яке інше можливе обмеження нею цього права може бути виправдане положеннями статті 31.

Стаття 7, пункт 8

Встановлюється, що Договірна Сторона може взяти на себе зобов'язання за цим пунктом, якщо вона на виконання духу цього зобов'язання у своєму законодавстві забороняє застосування праці переважної більшості осіб молодше 18 років на роботах у нічний час.

Стаття 12, пункт 4

У вступній частині цього пункту формулювання "і відповідно до умов, визначених у таких угодах" має на увазі, крім іншого, що стосовно допомоги, яка надається незалежно від будь-яких страхових внесків, Договірна Сторона може встановити ценз осілості як умову надання такої допомоги громадянам інших Договірних Сторін.

Стаття 13, пункт 4

Уряди, що не беруть участі в Європейській конвенції про соціальну та медичну допомогу, можуть ратифікувати Соціальну хартію стосовно цього пункту, якщо вони надають громадянам інших Договірних Сторін режим, який відповідає положенням цієї Конвенції.

Стаття 19, пункт 6

Для цілей цього пункту встановлюється, що термін "сім'я іноземного робітника" означає принаймні його дружину та дітей-утриманців молодше 21 року.

ЧАСТИНА III

Встановлюється, що Хартія містить правові зобов'язання міжнародного характеру, виконання яких підлягає виключно наглядові, який передбачається у частині IV Хартії.

Стаття 20, пункт 1

Встановлюється, що "позначені цифрами пункти" можуть включати статті, які містять тільки один пункт.

ЧАСТИНА V

Стаття 30

Встановлюється, що формулювання "під час війни або іншого надзвичайного стану в державі" охоплює також загрозу війни.